



SOCIETAT

## Calor letal

L'Organització Mundial de la Salut adverteix que els països més pobres no disposen de la infraestructura necessària per fer-hi front. La minva dels conreus, l'extensió de malalties com la diarrea o el paludisme, són alguns dels efectes d'una calor letal.

*Reportatge de Violeta Tena*

**A**l Occident la calor no deixa de ser una incomoditat passatgera que se soluciona prement el botó de l'aire condicionat.

Als països en desenvolupament les altes temperatures són una qüestió de vida o mort, com s'ha posat de manifest aquestes últimes setmanes al Pakistan. El canvi climàtic provocarà en el futur més onades de calor. L'Organització Mundial de la Salut adverteix que els països més pobres no disposen de la infraestructura

necessària per fer-hi front. La minva dels conreus, l'extensió de malalties com la diarrea o el paludisme, són alguns dels efectes d'una calor letal.

L'any 2003, amb Jacques Chirac encara en la presidència, França va viure un estiu infernal. Les altes temperatures – per sobre dels 40 graus – i la persistència d'aquestes al llarg d'una setmana, van provocar la mort a 15.000 persones. A tot Europa es calcula que 70.000 persones van perdre la vida durant la canícula,

però fou a França on l'alta mortaldat de conciutadans va provocar unes reaccions més virulentes. Aquella crisi, que es va acarnissar sobretot amb els més grans, va obrir un debat de més ampli abast sobre la solidaritat intergeneracional i la resposta de les autoritats a les emergències socials. De resultes d'aquella polèmica, el Govern francès va dissenyar un seguit de plans especials per no repetir aquella tragèdia que han merescut l'elogi de l'Organització Mundial de la Salut (OMS).

Els plans adoptats, de fet, han tingut èxit a la vista de com estan anant les coses a França en les últimes setmanes: a pesar de l'onada de calor que pateix tota l'Europa continental, i al marge d'un incòmode tall d'electricitat que va afectar 140.000 llars, el país veí no ha registrat les conseqüències mortíferes de 2003.

Aquest 2015 és al Pakistan on la pujada del termòmetre té uns efectes més letals. La canícula d'estiu va provocar la mort de prop de 1.200 persones a la província de Sindh, al sud del Pakistan, durant l'última setmana de juny. Només a Karachi, la ciutat més populosa del país, a més del seu centre financer, han faltat 1.140 persones. Durant l'últim cap de setmana de juny, fins a 40.000 persones van haver de ser ateses als serveis d'urgència per colps de calor. La conjunció de la celebració del ramadà –que impedeix beure aigua mentre sigui de dia– i el fet que la brisa marina no contrarestarà, com és habitual, la calor, fou en bona mesura responsable d'aquesta situació d'emergència sanitària.

### El canvi infernal

És estiu i resulta del tot natural que el mercuri s'enfile per sobre dels 35 graus. Ara bé, el que no és tan normal és la reiteració i la intensitat de les onades de calor registrades en l'última dècada. Es tracta d'un de tants efectes de l'escalfament global provocat per l'acció de l'home. D'altres temperatures, n'hi ha hagut sempre, però mai amb unes conseqüències tan mortíferes. “Les onades de calor són un fenomen natural perillós que cada vegada demana més atenció”, manifesta el director de l'Oficina de Predicció del Clima i l'Adaptació al Canvi Climàtic, de l'Organització Meteorològica Mundial (OMM), Maxx Dillely. El problema, afegeix María Neira, directora del Departament de Salut Pública i Medi Ambient de l'OMS és que “no tenen el caràcter espectacular ni la violència sobtada d'altres perills, com els ciclons tropicals o les crescudes sobtades, però les repercussions poden ser greus”. Mentre un tifó o

una inundació maten de manera arrabassadora, la calor mata a poc a poc, discretament, sense que en moltes ocasions es faça evident la relació causa-efecte. Mentre un *desastre natural* (i escrivim desastre en cursiva per les moltes previsions que cal prendre a l'hora d'utilitzar el terme) sol despertar la solidaritat internacional i provocar la reacció immed-

## ⊕ L'EUROPA MÉS CALENTA

Les altes temperatures han reobert també a Europa el debat a propòsit de les conseqüències de l'escalfament global. Un grup de científics s'han posat mans a l'obra per tractar de quantificar com ha variat la recurrència de les onades de calor. Per fer-ho, els investigadors, adscrits a la Universitat d'Oxford, l'Institut Meteorològic d'Holanda i el Centre sobre el Canvi Climàtic de la Creu Roja han fixat la seua atenció sobre les dades històriques i els episodis d'altres temperatures de les últimes dues setmanes en quatre ciutats: De Bilt, a Holanda; Madrid, a Espanya; Mannheim, a Alemanya; i Zuric, a Suïssa. En concret, han pres com a referència els tres dies consecutius de més calor i han bussejat en les dades passades i han fet prediccions de futur sobre la possibilitat que episodis d'aquestes característiques tornen a produir-se. Les dades, és clar, només són representatives de les ciutats analitzades però donen una idea de quina és la tendència a tot Europa. I les conclusions deixen poc marge per a l'optimisme:

-A De Bilt, un període de tres dies tan calorós com el d'aquests dies tenia lloc una volta cada trenta anys durant el segle XX. Ara succeeix cada tres anys.

-A Madrid, durant el segle XX, succeeix de forma molt puntual, mentre que ara pot succeir cada 40 anys.

-A Mannheim, només en una ocasió hi hagué un període de tres dies amb calor tan intensa com la d'ara. En el segle XXI tot apunta que la recurrència serà d'un episodi d'aquestes característiques cada 15 dies.

-A Zuric, esdeveniments tan calorosos tenien lloc cada 350 anys. Amb l'escalfament global la recurrència és d'un cada 75 anys.

diata de les autoritats, les altes temperatures passen molt més desapercbudes, com un corc que avança silenciosament.

L'Organització Mundial de la Salut ja fa temps que adverteix de les conseqüències “molt negatives” que l'escalfament global tindrà sobre la salut humana. Al capdavall, el canvi climàtic és un repte majúscul. No es tracta de plantejar visions catastrofistes com les que suggereix Hollywood (ací estan l'espectacular 2012, de Roland Emmerich, o l'angoixant *The Road*, basada en una novel·la de Cormac McCarthy), però sí de ser conscients dels molts canvis –a voltes virulents, en la majoria d'ocasions difícilment perceptibles– que afronta el planeta. Hi ha en joc la sostenibilitat de l'ecosistema però també i, sobretot, la pervivència mateixa dels éssers humans. Al capdavall, el canvi climàtic influeix en els determinants socials i mediambientals de la salut, això és l'aigua potable, la disposició d'aliments suficients i un habitatge segur. I en tot plegat pot actuar com a factor determinant l'increment de les temperatures.

### Una pandèmia asfixiant

Perquè, com ha estat científicament provat i s'ha posat de manifest aquestes darreres setmanes a Karachi, les temperatures extremes de l'aire contribueixen directament a les defuncions per cardiopaties i problemes respiratoris, sobretot entre les persones més grans, malalties que, a més, es veuen agreujades per l'augment dels nivells d'ozó i d'altres contaminants. Els al·lèrgics són un altre dels col·lectius més directament afectats, tant als països desenvolupats com en vies de desenvolupament: el nivells de pol·len i més al·lèrgens augmenten al mateix ritme en què el mercuri puja.

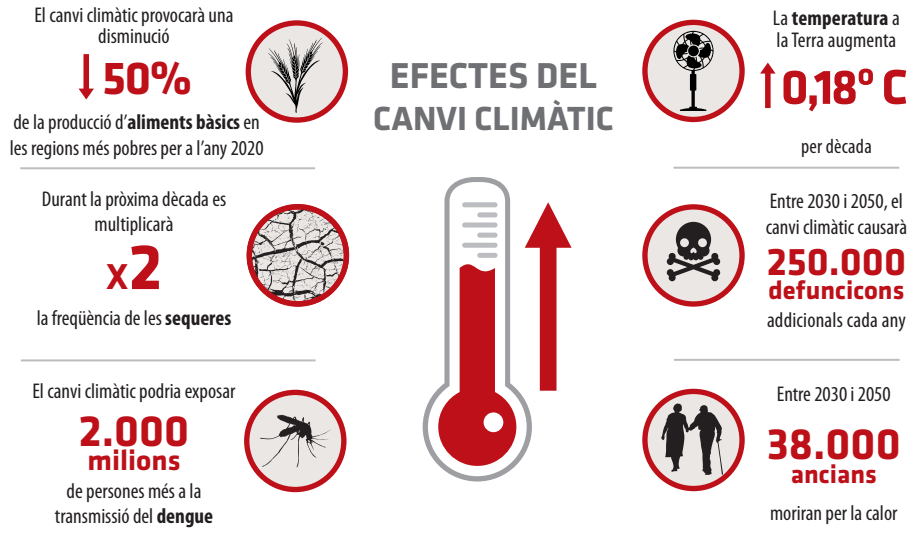
A casa nostra, l'aparició cada volta més recurrent del mosquit tigre (*Aedes albopictus*) s'ha convertit en una preocupació de les autoritats sanitàries. L'espècie, procedent del sud-est asiàtic, es va detectar fa 11 anys per primera volta a Sant Cugat del Vallès i des d'aleshores no ha fet més que multiplicar-se. El seu ater-

→ ratge ací no està directament vinculat a la calor (segurament els primers exemplars van arribar en algun dels molts portacontenedors que connecten Europa amb Àsia) però no hi ha dubte que l'increment de les temperatures ha contribuït a la fixació i propagació d'aquest animalot que figura en el rànquing de les 100 espècies més perjudicials del món.

Si a Occident la propagació d'un mosquit com aquest és causa de molèstia, als països en desenvolupament el seu fibló pot resultar mortífer. Perquè, com ha advertit l'OMS, les condicions climàtiques tenen gran influència en les malalties transmeses pels insectes, a l'igual que les contagiades a través de l'aigua, els caragols i altres animals de sang freda. L'organisme internacional considera més que "probable" que els canvis del clima prolonguen les estacions de transmissió d'importants malalties que es contagien per vectors i alteren la seua distribució geogràfica. Així, per exemple, és preveu una ampliació "considerable" de les zones de Xina afectades per l'esquistosomiasi, una malaltia transmesa pels caragols.

Igualment, la malària depèn molt del clima. Transmesa per mosquits del gènere Anopheles, mata quasi un milió de persones cada any, sobretot xiquets africans de menys de cinc anys. D'una altra banda, els mosquits del gènere Aedes, vector del dengue, són també molt sensibles a les condicions climàtiques. L'OMS estima, d'acord amb els estudis que s'han fet sobre la qüestió, que el canvi climàtic podria exposar 2.000 milions de persones més a la transmissió del dengue durant la pròxima dècada.

## “ESTEM A TEMPS DE NO INCREMENTAR LA TEMPERATURA DEL PLANETA EN DOS GRAUS”



Si es mira amb un prisma més global, l'organisme encarregat de vigilar la salut mundial estima que durant el termini entre 2030 i 2050 el canvi climàtic causarà anualment unes 250.000 defuncions addicionals, de les quals 38.000 seran persones grans exposades a la calor; 48.000 per diarrea; 60.000 per paludisme; i 95.000 per desnutrició infantil.

### Preparar-se per al canvi

No es pot perdre de vista, arribats a aquest punt, que l'increment de les temperatures és només una de les cares d'un prisma on també figura l'agreuament de les sequeres, amb les conseqüències que això pot tenir en l'agricultura de subsistència que es practica en molts països subdesenvolupats o en vies de desenvolupament. La vulnerabilitat d'aquests sectors de població és màxima: qualsevol petita variació en el règim de pluges pot afectar directament el seu mitjà de subsistència. El Panel Intergovernamental sobre el Canvi Climàtic ja va advertir l'any 2007 d'una reducció de les collites de fins a un 50% per a l'any 2020 en les regions més pobres d'Àfrica. La fam, en els ecosistemes més fràgils i amb menys capacitat d'adaptació, en serà la conseqüència primera. La segona, l'extensió del concepte d'"emigrants climàtics".

"És urgent canviar el nostre model energètic i posar fi a la dependència de les energies fòssils", assegura Tatiana Nuño, responsable de la campanya del canvi climàtic de Greenpeace, qui recorda que en la Cimera de Perú sobre

el Canvi Climàtic, una cinquantena de països en desenvolupament "van alçar la veu per reclamar que les emissions de CO2 es reduïren a zero". El repte que l'increment del mercuri suposa per a l'home com a ésser que habita la Terra és majúscul, sobretot als països més pobres. La qüestió no és, en absolut, senzilla: a llarg termini cal que el món industrialitzat es compromet a reduïx les emissions de CO2 que provoquen l'efecte hivernacle; a curt termini és urgent dotar els països en desenvolupament de les eines necessàries per fer-hi front. Perquè, com ha advertit l'OMS, "les zones amb males infraestructures sanitàries -que es troben majoritàriament als països en desenvolupament- seran les menys capacitades per preparar-se davant d'aquests canvis", per la qual cosa reclama als països desenvolupats "involucrar-se" en la resolució d'aquest problema. L'agenda pendent és llarga i va des de millorar els sistemes públics de salut fins a posar en marxa programes pilots per adaptar el conreu de subsistència a l'escalfament global. És tan urgent com necessari perquè escalfament global i falta de previsió són un còctel mortal. "Encara som a temps de no incrementar la temperatura del planeta en dos graus, un escenari que seria desastrós -comenta Tatiana Nuño-. El perjudici de l'escalfament global pot mitigar-se si hi ha voluntat internacional". Perquè, si a Europa, la calor molesta, als països en desenvolupament mata. •